

Zákožka svrabová

Svrab je svědivé, přenosné kožní onemocnění, které způsobuje parazit - samička zákožky svrabové. Toto přenosné onemocnění způsobuje menší epidemie ve zdravotnických a sociálních zařízeních. Jedná se o nejčastější profesní nákazu. Postihuje všechny věkové skupiny i vrstvy populace, maximum výskytu je u 15 – 19 - letých. Dominuje romské obyvatelstvo. Svrab se vyskytuje celosvětově v epidemických vlnách po 15 – 20 letech. V České republice výskyt pozvolna klesá, ročně je nyní hlášeno okolo 320 případů, zatímco před 20 lety bylo evidováno okolo 14 000 nakažených osob.

Svrab - původce

Zákožka svrabová je roztoč, který je výhradně lidským parazitem. Vytváří chodbičky v rohové vrstvě pokožky, v nichž zanechává trus, a samičky do nich kladou vajíčka. Denně samička vyvrtá 0,5 – 3 mm chodbičky, v nichž se živí tkáňovým mokem. Za svůj život, který trvá 4 – 6 týdnů, samička naklade **asi 50 vajíček**, z nichž za 10 – 15 dní dospěje pouhých 10 %.

Přenos svrabu

Svrab se přenáší přímým kontaktem, často při pohlavním styku nebo při spaní v jedné posteli. K infekci stačí jediná oplozená samička. Úspěšnost přenosu se zvyšuje s množstvím roztočů na nakažené osobě, běžně lze nalézt i více než 10 samiček. **Zákožka svrabová** se dostává pod kůži během 2,5 minuty. Nepřímý přenos je možný osobním nebo ložním prádlem. Onemocnění se nepřenáší běžným denním stykem, např. podáním ruky či dotykem. Mimo svého hostitele je citlivá na sucho i vlhko, za pokojové teploty není schopna pohybu a umírá do 3 dnů. Inkubační doba je při prvním kontaktu 2 - 6 týdnů, při opakované infekci 1 - 4 dny. Onemocnění svrabem podléhá **povinnému hlášení**. Svrab hlásí diagnostikující lékař orgánu ochrany veřejného zdraví - **epidemiologovi**.

Svrab - příznaky

Jaký má **svrab příznaky**? Začíná nesnesitelným typicky **nočním svěděním**, které je způsobeno vrtáním chodbiček zákožky. Bělošedavé chodbičky jsou čárkovité linie esovitého průběhu zakončené červeným pupínkem. Nákaza se objevuje tam, kde je jemná pokožka. Typickou lokalizací u dospělých jsou:

- meziprstní prostory rukou
- dlaňová strana zápěstí
- podpaží
- dolní partie hýždí
- kotníky
- klenby nohou
- okolí genitálu
- pupeční krajina

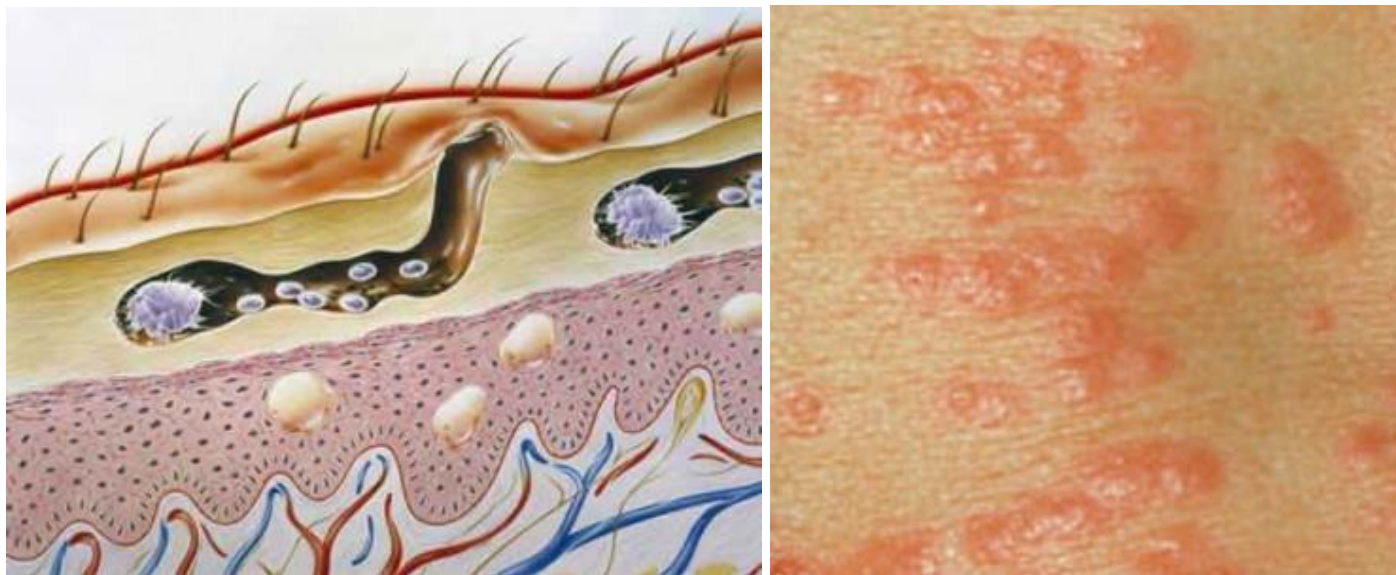
U mužů v oblasti kryté trenýrkami, tomu se říká trenýrkový příznak, u žen na prsou, u dětí i na obličeji, u kojenců na celém těle. V těchto místech se nacházejí jednak samotné **příznaky svrabu** a jednak druhotné kožní projevy, jež vznikají v reakci na cizorodé částice roztoče. Těmito sekundárními projevy svrabu jsou:

- zarudlé skvrny
- pupínky
- exkoriace neboli povrchové defekty kůže vzniklé škrábáním
- zaschlé krusty či vyvýšené pupeny vzniklé otokem dermis

Škrábání vede k dalšímu roznášení roztočů a vzniku **druhotné bakteriální infekce**.

Diagnostika svrabu

Na základě typických příznaků nočního svědění a přítomnosti chodbiček v kůži lze potvrdit napadení kůže zákožkou svrabovou. Stanovení diagnózy a léčbu svrabu by měl řídit **kožní lékař**. Z konce chodbiček lze někdy jehlou vyrýpnout živou samičku. V povrchových částech krust nalézáme svléknuté kožky zákožek a mrtvé roztoče. Při hlubším seškrabu kůže z místa chodbičky a následném několikaminutovém rozvolnění v louhu můžeme mikroskopem pozorovat vlastního parazita. Při norském svrabu či opakovaných infekcích je potřebná nemocniční léčba na kožním oddělení.

Svrab - léčba

Léčit je třeba všechny, včas, důsledně a současně. Při nákaze zákožkou svrabovou se uplatňují režimová opatření, lokální a celková léčba. Cílem **léčby svrabu** je likvidace parazita, zhojení kožních lézí a jejich komplikací, hygienická opatření zabráňující dalšímu šíření nákazy a znovuvytvoření nákazy (reinfestace). Důležité je osoby napadené svrabem a jejich rodinné příslušníky poučit o správném postupu léčby a jejich zásadách. Současně je nutné identifikovat a přeléčit kontakty. Lokální terapii by měl podstoupit nejen sám napadený svrabem, ale také **každý člen domácnosti**, sexuální partner či pečovateli, se kterým přišla nakažená osoba do kontaktu za poslední měsíc.

Režimová opatření při onemocnění svrabem

Hygienická opatření jsou podkladem úspěšné lokální léčby. Každý den je nutné vyměnit osobní spodní a ložní prádlo. Prádlo se pak pere na 60°C, musí se vyžehlit a nepoužívat minimálně tři dny. Ostatní oděv a boty stačí nepoužívat 5 dní, zákožka totiž není schopná přežít mimo kůži člověka déle než 3 dny.

Lokální léčba svrabu

V našich podmínkách se využívá lokální terapie sírou či synteticky vyráběnými přípravky. Nejúčinnějším a nejčastěji používaným preparátem je InfectoScab, jež obsahuje **5 % permethrin**, synteticky připravenou látku podobnou extraktu v některých chryzantémách. Používá se u dospělých a dětí od 2 let, aplikuje se obvykle přes noc na 8 – 14 hodin, ráno se pak přípravek omyje. Již po jedné dávce **uhyne 95 % parazitů**. Léčbu je vhodné opakovat za týden.

Síra je účinná pouze v mastovém základu. U dospělých se maže 10 – 20 % sírná vazelína, u malých dětí vzhledem k vyšší citlivosti pokožky se používá pouze 2,5 % sírná vazelína. Mast se aplikuje jedenkrát denně na dobu 24 hodin ve třech po sobě následujících dnech, mezi dvěma kúrami probíhá koupel. Je možné ji použít i u dětí do dvou let a těhotných a kojících

žen. Prostředek je levný, snadno aplikovatelný, 100% účinný bez hlášeného vzniku rezistence. Nevýhodou je však zápach, nepraktická masťová léková forma a možnost **podráždění kůže při vyšších koncentracích**.

Skabucid, Jacutina Lindan působí toxicky na nervový systém parazita. Používají se v krému, emulzi či lotiu, které se nechají působit 12 – 24 hodin a poté se omyjí v horké koupeli. Léčba se opakuje za 8 dní. Nesmí se používat u malých dětí, těhotných a kojících žen. Všechny tři preparáty jako léky druhé či třetí volby, kvůli potenciálnímu toxickému účinku na nervový systém a krvetvorbu. Při protrahované léčbě může dojít k podráždění a přesušení pokožky, jež je často považováno za recidivu infekce.

Masti se vtírají stejnoměrně po koupeli a osušení do kůže celého těla do brady až po špičky prstů rukou i nohou. Nezapomeňte na masti vtírat i za nehty. U malých dětí a opakovaných infekcí je nutná aplikace i na obličej a kštici. I po přeléčení může přetrvávat několik dnů svědění, které je důsledkem podráždění kůže a zvýšené citlivosti organismu a zejména imunitního systému (hypersenzitivní reakce) na cizorodé částice parazita. Proto se doporučuje několik dní po léčbě kůži mazat změkčujícími mastmi či mastmi s kortikoidy, které dokážou nadměrnou imunitní reakci potlačit. Přenos nákazy 24 hodin po ukončení léčby je velmi nepravděpodobný.

Svrab a celková terapie

Při celkové léčbě se využívá Ivermektin, podobný makrolidovým antibiotikům. U nás je určen pro léčbu norského svrabu, při rezistenci na lokální terapii, u druhotně infikovaného svrabu, u osob s poruchou imunity a při epidemiích ve zdravotnických a sociálních zařízeních, v jiných zemích se používá místo lokální léčby. Typicky se podává ve dvou dávkách po dvou týdnech. Často se podává současně s lokálně aplikovaným permetrinem. Nesmí se použít u malých dětí, těhotných a kojících žen.

Při léčbě svrabu se mohou podávat podpůrné prostředky omezující svědění tzv. antihistaminika jako Zyrtec, Analergin, Zodac, Dithiaden, Aeries, Cetirizin či Xyzal, při druhotné bakteriální infekci antibiotika či protizánětlivé léky.

Prevence svrabu

Nakažení svrabem předcházíte důsledným dodržováním osobní hygieny. Je důležité včasné praní a vyváření osobního a ložního prádla. Hygienická opatření musí dodržovat zejména provozy společných ubytoven, penzionů a hotelů a zdravotnická a sociální zařízení.

Zabránit dalšímu šíření nákazy můžete preventivními epidemiologickými opatřeními. Všechno osobní, ložní prádlo včetně ručníků je nutné vyvařit, vyžehlit napařovací žehličkou a nejméně 3 dny nepoužívat. Nebo jej můžete skladovat cca 7 dnů v plastických pytlích, pověsit na dobře větrané místo na 14 dní či vystříkat vhodným insekticidním prostředkem (PIF PAF, Biolit P 2000, Fast PL, Peripel 55) dle pokynů výrobce a pevně na několik hodin uzavřít. Postele se musí důkladně vyluxovat, matrace rozložit, vystříkat insekticidním prostředkem a nechat vyschnout na slunci.

Doporučení

U každého svědivého onemocnění kůže je nutné pomýšlet na **svrab**. Pokud jste přišli do intimního kontaktu s osobou nakaženou svrabem, nechte se přeléčit, i když nemáte žádné potíže. Kontrola u vašeho lékaře by měla proběhnout za týden po ukončené léčbě.